

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ИЗЛАЗИ ТРИПУТ У МЕСЕЦУ И СТАЈЕ ШЕДЕСЕТ ГРОША ГОДИШЊЕ.

ГОДИНА

4

1867

ВОЈИН

БРОЈ

14

10. Маја

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ

изд. и уређ. Драгашевић официр.

Бајонет из Манжота. — Ратна срећа. — О војничкој управи.

БАЈОНЕТ.

Из Манжота.

Лако би нам било, да нацртамо неколико сјајних епизода и крвавих прилика последњег доба, где бајонет играше своју страшну улогу. Ал нам је намера много скромнија, и ми би смо хтели: да покажемо нашем читаоцу неколико дана, из којих би увидео кад бајонет постаде, и колико је мена издржао, док не постаде овакав, какав је сад. То нам је цел.

1575. године, бајонетом зваху се тадашњи штилети.

Око 1640 или 1641 прављени су бајонети у Бајони; они су били с обе стране оштри, стопу дугачки а палац широки. О постанку бајонета постоји једна мала анекдота; ми ћемо је позаимити из Бершерелових: *Esquisses et croquis militaires*, 1852. „У Пиринеима има једно мало месташце, које се Бајонет зове, и у њему је, по предањима, бајонет изнађен. Баскајци т. ј. и шпански криумчари бораху се са највећом жестином. Но пошто првима несташе пуш-

чаного праха, они се досетилише, да на краіеве сво-
іх мускета утврде оштре ножеве, и тако наоружани
улеташе у гомиле противничке и пробадаше их.“ Тако
іе први баіонет постао.

1647. У Белгији и Холанду усвојише баіонет.

С почетка имађаху дрвене дршке, и увлачише
их у цев да их лакше утврде. Неки веле, да су
Холандези ово први пут од Малајаца видели. У по-
четку, ово оружје давали су само најодабранијим
војницима; оно беіаше на ворму сабље.

1666 било іе ловачких жлебних пушака са ба-
іонетом на зглавак, да се може положити по цеви
или са стране.

1670. У Француској војсци само по четири чо-
века из чете ношаху баіонет.

1671. Заведе се код Француза іедна фисилirsка
регімента; на свакој пушци беше и баіонет.

Баіонет са цевљу (à douille) изнашао іе 1691
Инглески ђенерао Макеј; неки опет веле, да га іе
пронашао некакав инглеz Русел. (Види le Journal
militaire anglaise, од капетана Пижота).

1676. Цела француска војска доби баіонет.

1681. У Француској прва проба да се пуца, а
да іе баіонет на пушци. Лоши резултати. Баіонети
беху стопу и по дугачки, на три ћошка и ижлебљени
(à gouttière).

1692. Шведи узеше баіонет на ворму сабље, а
Французи баіонет са цевљу. Ови последњи службаху се
њиме у битци код Турина. Али тек године 1703¹⁾

1) Овде је Таљар царевце побио.

у борби код Спира, увиде се права баіонетска служба.

1693. Инглези усвоише баіонет са цевљу.

1706. Швеци употребљују баіонет при прелазу преко Њемна.

1710. Француски под-официри у место ражња добијају пушку с баіонетом.

1741. Сви пруски редови не скидају баіонет при пуцању.

1763. Французи имају баіонет с кариком.

У последње доба највише се употребљује оштри баіонет на ворму арапског іатагана. Леђа дршка ижлебљена су и при употреби баіонет се натиче на једно гвоздено узвишење, које се находи на десној страни цеви, а баіонетска карика утврђује се пред предњим нишаном. Скида се пак простим притиском на једно дугме, које се на дршци наоди. — Нека нам се дозволи да, пре него што свршимо, споме-немо оно знаменито изречење јуначнога Суварова, тога дивнога севернога лава. „Зрно је,“ говораше он, „будала, баі-нет је мудар.“ Врло је красно ре-као стари војвода, али од његовог доба оружја се усавршише, нестаде кремена и ишчезоше глатке цеви. Најпре капсла а сад муњевито пуњење са зади учини те се **осам и више пута опали**, док бесни баіонет тек неколко корака учини. И садашње зрно нема готово одстојања докле неће отићи, и погодиће нишан куд год прстом покажеш. Осим тога баіонет је за борбу прса у прса. То му је главна корист али и највећа мана његова.

РАТНА СРЕТА.

Написао Ед. дела Бар Дишарк.

(Свршетак.)

Шта би ваљало чинити, те да отнемо срећу противнику? Њу познати, не треба на један пут много покушати, користовати се непријатељском погрешком, чинити све што је могуће, задобити за се људе, умети се за времена из неприлике извући, — средства су за то.

Ово се може постићи само проучавањем историје. Санта-Круз овако мисли:¹⁾ „Немогуће је изложити све догађаје, који могу искрснути. Али војвода искусан у догађајима ратним, може се сачувати од врло много догађаја, нарочито, ако добро зна ратну историју, која има више разних случајева, догађаја и средстава, него и највеће искуство у војевањима.“ Још zgodније каже Фолард: „Без науке не можемо бити велики пророци. Само нас она може довести до познавања будућих догађаја.“²⁾

1) Reflexions politiques et militaires, par Santa-Cruz de Marrenado. trad, vergu, Paris 1738, repouse de Santu-Cruz à abbé Muratori, t. VI. p. 356. Види, у односу на корист историје војницима, — пишчево Lettre sur la nécessité de l'étude des sciences et des arts dans la profession militaires, 1854.

2) Histoire Polybe, trad par Dom Thuillier avec un commentaire par le chevalier de Folard, in-4°, t. III. p. 208.

Огледајући много на један пут, — абамо срећу ратну, губимо људе и материјал; исто тако хотећи владати неограничено, и изван путова правде, гледајући да непријатеља застрашимо крајњим политичним средствима, — ломимо у рукама најбољи инструмент, а то би произвело реакцију. Тако се догодило Лудвику XIV. и Наполеону у извесним тренутцима њихове каријере, кад у исти мах ратоваше на више страна —: Гоњен Лавоазом, Лудвик забрављаше мудру штедљивост и скромност, већ у својим депешама рече, да би ваљало народима и суверенима показати **батине** француске.¹⁾ Наполеон, ослободив се противника,²⁾ заповедаше у својим декретима да та и та **династија престане владати**, или, да **затворе краља**; а по том кад тај брзи начин напредовања не успе, и кад се делима показа да лажна беху брзо скројена пророчанства, — он постаде фаталиста.

Говорећи о правилу, да у један мах не треба много предузимати, додаћемо да многи људи **немају** прилике да се покажу, или ако им се каква и појави, они је превиде и оставе да мине. Тако мисли Ла Бриера, говорећи, да и сам ђеније често пропусти прилику.

Да би се приликом користовали, ваља имати поверења у самоме себи а јунаштва према другима. Још се препоручује, да усталимо поуздање у себе и тако га дотерамо, да о себи не мислимо оно што није,

¹⁾ Види, l' Histoire de Louvois, par M. Camille Rousset.

²⁾ „Буди умерен у срећи, достојанствен у несрећи,“ — каже Махијавело (Discours sur Tite-Live III, 31),

и да имамо извесна плана у својој смелости. — Одушевљење је граница овоме.

Ми велимо, треба се користовати погрешкама непријатељевим, а поправљати се у својима. Махијавело¹⁾ и Фолард¹⁾ веле, да се ово постиже савршеном скромношћу²⁾ у своим успесима; т. е. не треба се покварити и распустити ако нам је срећа наклоњена, — као што та несрећа снађе Карла XII, по мишљењу Фридриха великог: ³⁾ већ ваља бити спреман на свашта, избегавајући погрешку, или одмах се постарати да се погрешно поправи. Овај пут чини нам се да је главан. Храбри Ла Нус вели нам: „Дакле, вешт војвода, који хоће да се користује знањем ратне вештине кад му се каква несрећа догоди, — после претрпљене прве горчине, треба остало да сматра, као добродетељ, која излази из каквог источног корена, па даље разастире свој красни мирис.⁴⁾“

1) „Несталност судбе иде по високоумљу, јер оно је понајчешће код снажних и великих, а њима је срећа здраво наклоњена; они се толико понесу да презиру целу своју околину и недрже за вредно погледати ни на какву границу правце и добре вере.“ *Histoire de Polybe, commenté par Folard, t II, 1727. p. 417.* „Светске ствари, вели још Тукидид, не зависе од провиђења, већ од случаја. Ја тако велим; али се ваља умети користовати тим случајима, треба имати вештине и мудрости.“

2) По једном староме писцу: „Велика срећа узмућује веру и правду, и теже је утврдити срећу него одклонити несрећу;“ наметан човек ово увек ваља да има на уму.

3) Може бити да га је срећа, великом наклоношћу, покварила, може бити, да он држаше вештину као нешто некорисно за човека, коме свашта за руком испада, или може бити још, да га је његова важност, премда приметна, често водила ка дрскости.“ *Reflexions sur les talents et de caractere de Charles XII, par Frid. le grand.*

4) *Discours politiques et militaires, 18-а, discours, 3-е paradoxe.*

Чинећи све што можемо, добијемо изредно сре-
ство, да се можемо одржати против утицаја неприја-
тељских.¹⁾ Још из младости знамо ону мудру басну:
„Радите, трудите се, јер то је основ, који нам нај-
више не достаје²⁾. Наполеон је силније исказао ову
мисао: „Нема великих дела без среће и случаја: а
ове увек ствара комбинација женија.“³⁾ Ретке су
прилике да и најопаснија предузећа великим људма
не испадну за руком. Погледајте Александра, Це-
зара, Ханибала, великог Густафа и друге, они су
свакад успевали; — а да л' са своје среће они по-
сташе велики људи? Не, но што они као велики и
снажни, умедоше господарити својој срећи. Кад
проучавамо узроке њихним успесима, дивимо се **како**
су сви они тежили да их добију.⁴⁾

Придобивањем за се, спремају се потребни еле-
менти за целокупно развиће својих средстава. и осигу-
рава успех своје радње или поправљање погрешака.
Можемо навести једно место из књиге, коју је пи-
сао пре четрдесет година човек, који је учествовао
у ратовима царевим: „Човек, чија заповест није при-
јатна и мила: који нема ни мало љубазности и при-
маљивости“, вели Карион Ниса, „не вреди никад

1) Орације хоће исто да каже овим (Odes II, 10):

Rebus angustis animosus atque

Fortis appare. На муди се познају јунаци.

2) La Fontaine, livre V, fable 9. Le laboureur et ses
enfants.

3) Изречење, које се Наполеону приписује, le Dictionaire
de l'arme de terre de Bardin, p. 4951, није даклеточно.

4) Memorial de Sainte-Hélène. Наполеон се овде слаже
са Шароном (види свршетак тог мемоара), ратник са мудрошћу,
и то у два века растојања.

код људи, који су му поверени; такав сам за се ради, а главној ствари толко гове, колко му лични прекор налаже: све овлаш ради и са мало решивости и оданости к послу. — Код љубазног војводе, не само да се клоне рђавих дела, већ се још упињу и труде да успеју; помажу другима да добро раде, и ето у том се разликују добри и хрђави успеси.“ Они се још у једном разликују: добри успеси нису само они, на којима сви раде, већ који користују свима; осим тога, корист добрих успеха познаје се, јер олакшавају велике труде и тешкоће, а свршавају се достигнутом цели и славом која отачбини припада: код ваљаног војводе већина предузећа изгледају таква.

Паметно је, веле, не уморити срећу,²⁾ и умети се за времена од својих предузећа оканити: нарочито, кад су предузећа увек срећно испадала.²⁾ Који се не нада злу и, као што обично кажу, који

²⁾ Ако вам ваше предузеће не испадне за руком, пазите, не вичите на срећу, боље да будете ништа, јер то је улога, коју можете још са достојанством играти. Повторимо у овом предмету оно мњење Вовенаргово, где он тужећи, говори: „Случај се игра делима и мудрошћу људском! али срећа слабих људи неможе их никад уздићи на висину, као што то може невоља велике духове; и они, који су одважни, умеју живети без славе.“ Философ Сенека показује начин како се може не увредити срећа, — никад је не тражити. „Каква то велика душа.“ узвикну он, мора бити, која не иште ништа, не моли никога, и која може рећи: Срећо, ја немам ништа с тобом! Мени ни мало не треба твоја помоћ! Ја знам да ти одбацаш Катоне, а волиш Ватинијене: ја ти не тражим ништа. То сезове пркосити срећи и одузети јој ауторитета.“ Epître CXVIII. à Lucilius.

³⁾ Као што то учинише Шпањци год. 1588. још у напред називајући непобедном своју ужасну армаду, која иђаше на Инглеску; зна се да та флота брзо пропаде. — Ево још једног примера, који нам показује, како не треба ићи против сре-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

не зида себи зграду без невоље, излаже се томе злу, да остане го наг, кад га срећа остави; а сваког трепутка може куцнути час несреће: било у сталежу владалачком, било на челу војске, она се може појавити и шчепати га баш кад је најнеспремни. У томе смислу ваља се увек опоменути речи Ребелејевих: Не треба никад, вели он, гонпти „случајне прилике, догод им њихова периода не дође; и увек с поштовањем ваља руковати својом срећом, не досађујући јој, невређајући је.“¹⁾

Ови разни научни примери, ради предохране против ненаклоних успеха, у толико су кориснији војницима у колико су њихне погрешке убитачније. У писму своме, тужи се Пишегри Моро-у овако: „Лакоћа и неправда, с којом вичу на војника, који није увек срећан, доводи ме на особито расположење и осећање — гнушање, које не могу лако да савладам.“²⁾ И то чувство од чести није само у њему и у његовој епоси. Наполеон осуђиваше нерасудну брзину извршења, и то је у једној прилици показао, где доиста не могаше уздржати своју ћуд, већ је пусти да се појави. Септембра месеца 1813. извести га о губитку код Деневица; ту беху Мират

ће. У почетку рата Италијанског 1859 команданта ливеиног батаљона du **, који је јашо, згоди зрно и он падне. Нико не хтеде купити његовог коња. Не гледајући на ту општу одвратност, узме га пуковник регименте. Ал гле! у битци код Солферина, кад је баш управљано својим војницима, згоди га зрно по сред чела, а он је био на истом коњу пређе у биеног команданта.

1) Gargantua et Pantagruel, књига I, глава XXV.

2) Писмо Пишегрија Мороу, de Herxheim, 10. Јануара, 1796.

и маршали Бертје и Сен-Сир, Наполеон рече: „.... Рат је ствар веома тешка ... треба бити здраво милосрдан према онима, који га воде.“ Ова мало неполитичка строгост, против официра, којима не успевају операције, као што ми мислимо, — показује, да сваки није довољно тих, довољно осетљив да каже као Мо-виљон¹⁾: „Наше ратне операције теже су од кад је барут изнађен; успех њихов је дело уметности онога, који их руководи; изузимљем битке, јер у овима данас случај игра бескрајну улогу. Под случајем разумем узроке, које војвода није могао предвидети, и на које он није могао имати утицаја. У новим операцијама ратним, не решава само успех, да ли је који војвода ваљан, — па гледа ли га кад је у добру или у злу.... Његова је слава плод доброг распоређаја борбе; у очима паметних људи он не би ни онда мање заслужан био ако би и битку изгубио.“ Ова се мисао наводи и у наших новијих писаца; један рече, да се може на бојноме пољу с чашћу изгубити битка, — поред најинтелигентније употребљене тактике и најдубље стратегије. Тиртен де Крисе, написао је о томе цеђењу један интересантан лист. „Треба се,“ рече он, „тако разумевати у рату, да по догађајима не осуђујемо врлину, распоређаје и владање војводином... Догађа се кадкад да су најсрећнији успеси постали само случајем, или незнањем и страшљивошћу непријатељском, а не што смо ми употребили средства и тако успели; исто тако, најму-

¹⁾ Essai sur l'influence de la poudre à canons dans l'art de la guerre moderne, par Mauvillon, 1782., стр. 465.

дрии и наизрељии распоређаии не успевају увек, било с тога, што заповести нису као што ваља извршене, што нису движења била довољно брза, или што помоћ за времена не дође; било пак, што се главни официри, који воде разне делове војске, нису доста потрудили или баш и што не имађаху довољно разборитости да изврше заповести војводине. Човек свестан неке разликује једно од другог, и неке не оснива свој суд на варљивом лику, који нам се из успеха чини да је ваљан, а који по правилима уметности, може имати најстрашније последице. Колико ли оваких примера могли би навести! Исто тако има крајности, које се могу догодити и најмудријим и најпромишљенијим операцијама војводиним; треба наћи узрока зашто је се војвода онако владао, зашто је комбиновао свој план, и њега се држао; разгледати средства, која је изабрао да с њима успе; и ако, поред најбољих комбинација, дело његово успеха не задоби, без сумње то је несређа; али се ништа не може војводи пребацити, нити му може и шта помрачити врлину и таленте његове.¹⁾“ Један пример тога случаја догодио се у битци код Фрауенштата (12. Фебруара, 1706), о којој је Волтер²⁾ рекао: „Никад у свету не беше бржег, већег и срамнијег нереда и бегања; а међу тим, по мњењу свију официра саксонских и шведских, никад не учини неки војвода бољих распоређаја од Шулембурга, — и ту се баш види ко-

1) Turpun de Crissé, Mémoires de Montecuculli commentés, Amsterdam, in-12°, без године. chez Arkstée et Merkus. t. III. стр. 299, 300.

2) Histores de Charles XII. књига III.

лико мало са догађајима располаже мудрост човечија.“

Не гледајући на ово поглавито мишљење да су т. ј. вешти људи и срећне војводе, са свим је на свом месту да повторимо оно што „наши очеви нису никад одрицали принцу Оранском, Вилхелму краљу инглеском, титулу великог човека и великог војводе, ма да његова предузећа нису увек имала успеха.¹⁾

По овим посматрањима закључимо да, и ако случај велику улогу игра у делима ратним, опет добар распоређај може умањити овај случај, па ма располагали и с мањом силом; најпосле ако је сила и моћ така као и у непријатеља, опет то вреди. Не би нашли ни једног војводе да је вредан свога имена, кад би сви официри били противног убеђења, и земља, у којој би се такви находили, врло је сажалења вредна; јер морал њених официра, па дакле и њених војника, био би здраво јадан, а овај морал утврђује суштанствени елеменат успеха.

С тога се не треба поводити за Монтењовим описивањем војводе, већ противно његовој неосетљивости ваља се старати, да што боље умемо ре-

¹⁾ Dissertation sur la subordination, avec des reflexions sur l'exercice et sur l'art militaire, par Monsieur ***, in—12, Avignon, 1753, p. 125. По овоме писцу велики човек само се по томе познаје, што уме триумфовати над препонама, које беху против његових планова, као год што се морал добродетелног човека тек у несрећи познаје. — Што се тиче Вилхелма Оранског, реџимо као што је Маколај рекао: „И ако му битке не спадају велику тактику, опет му с правом припада титула велики човек. Никаква несрећа не могла се га ни за један тренут извући из његовог постојања и свију његових својства.“ Histoire d'Angleterre, почетак главе VII.

шавати о завршецима ратних догађаја. „Што се тиче предузећа војничких,“ вели Монтењ,¹⁾ „сваком је познато колико срећа овде утиче.... Ја сам мњења Сулиновог; и кад из ближе погледам на најславнија дела ратна, ја видим, чини ми се, да они који их руководе само се на дохват служе размишљавањем и договарањем, и, да највећи део предузећа остављају срећи; њихно поуздање у њену помоћ велико је. У њихова световања са свим случајно утичу некака весела и чудан гњев, који их по најчешће гони да узму друге мере по изгледу незрелије, и уздиге им јунаштво и уздање изван сваког схватања. Отуда долази да више старих војвода, да би што вероватнијим учинили своје дрске савете, и да би их што лакше пренели на своје људе, свакад их раздраже ма каквом приликом, ма каквим знањем или пророштвом.“

Не пристати на мњење писца *des Essais*, значи усвојити мисао писца *du Traite de la sagesse*, од кога ми не умемо боље завршити: „Срећа долази с неба, али својеволно иде и придружује се смотрености, искуству и хладнокрвности.“²⁾

1) Глава XXII. књиге I-ве. *des Essais*.

2) *Charron De la Sagesse*, књига III, глава III, § 33. — Фридрих велики, који драге воље признаје утицај среће, вели: „Огромна је глава (*charitre*) догађаја; али предвиђење и вештина могу поправити срећу.“ — И Саки, у своме *Traite de la gloire*, овако мисли: „Срећа без врлине никад никог не води слави; али врлина без среће, а често и против ње, донела је више пута велике људе.“ — Пре ових писаца, пре истога Харона, Прокопије писао је: „С делима људским не располаже воља човечија, већ величина божија. Што обично срећом зовемо, не зна

О ВОЈНИЧКОЈ УПРАВИ.

(Из чланка De la profession des armes)

Војска је нерв, снага, понос, нада и живот народни. Она осветљава биће државно и прибавља уважење и поштовање на страни; она је најчвршћа потпора закону, јавноме реду и срећи у унутрашњости. Ово апсолутно вреди за народну војску. Војска дакле има свете и тугаљиве дужности, и да их може као што ваља вршити, треба да је она прво доброорганизована, паметно дисциплинована и још да има ваљану управу. Изузимљем новац и потребну ратну стрему, без које није могуће ништа радити, и најнужније извикнутости војне.

Ми врло добро знамо, какву улогу игра ваљана

се какви је томе узрок, премда се виде резултати; доиста погрешно је што то придају случају. * Anecdota или Histoire Secrète de Justinien, свршетак главе IV. У §-у 7 главе x. истога дела. Прокопије тврди посредност божију у делима људским. — Салуст је рекао у почетку и сторије рата Југуртиног: „Оно што ће владати и управљати људима у животу, јест душа; ако она тежи к слави стазом добродетели, онда избиле снаге и јачине да се прослави; она не зависи од среће, која заиста никоме не може ни дати ни одузети поштење, вештину и остале корисне таленте.“ — Амјен Марцелин вели да је цар Јулије умирући ово рекао: „Само небеска сила располаже узроком.“ Ка сведочанству Харона, Фридриха, Сака, Салуста, Јулија, додајмо још једно скорније мњење, које завршава I. део дела de l'Histoire de Jules César: „Успеси великих људи зависе више од њихове вештине — користовати се околностима, него од оне доста следе поноситости у људи, који говоре, да могу изазвати дела и свршетке, а који су само у руци вишњег Бога.“

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

организација; нити нам је од потребе спомињати, да тек добро устројена војска може бити штит и заклон народни, и да је тек така она једина снага која је у стању да брани земљу од извањских напада и да уништи у унутрашњости сваког, који би зажелео да закон згази. Па исто тако не ћемо се задржавати доказивањем, да је мудра дисциплина темељ војничке врлине, најбољи сведок и најсигурнији узрок успеха. Већ ћемо да говоримо о најбољим користима војничке управе у практичној служби, — с обзиром на друге врсте у држави, а за тим напоменућемо помоћи и добра дела великих ратника, те да видимо колико су такви људи важни по срећу и будућност народну. —

Од како први пут историја поче да прича битке и њене вође, ми находимо велике и мудре јунаке како вазда надмашују грдну множину глупу и неразвијену: или видимо, где свежа душевна моћ сатире прецветали и гњили нараштаји — : јер само разбистрена свест може ваљано да руководи и да добија. И још од пре Александра великог до Наполеона I. и јучерашњих Пруса, дубока промишљеност војна побеђиваше земље и државе; а незналице распршташе и проиграше најсветији аманет народни — биће његово. И ми јасно видимо, где год noblesa дође на највишу управу војну (ако то само не беху женији или војници од заната), где дакле некаква **протекција** и **племићско име** беше војвода, ту никад не испаде добро; и рат оваквог војводе беше готово увек узрок јадању његовог народа. — Са свим је мучно оценити праву способност (ако окушаја није могло

бити), и можемо се врло често преварити у избору, који никад покајати не можемо. Јер неспособности се најчешће налазе, и при бирању готово увек намећу нам се некаква имена, јер су баш у оном сталежу, из кога избор чинимо. Света је и озбиљна ствар, и ваља добро очи отворити, да се не понове незгоде, које ту скоро видесмо у једној жалосној држави. И ми се тврдо уздамо, да ће нас толика искуства већ довољно осветити, а и умно развиће данашње, по свој прилици брзо ће са свим истиснути и ону мучну разлику у стањима и привилегисатим мозговима, које толико тишташе; и скоро ће доћи време, кад ћемо видети да је свуда способност, наука и знање узела правога свог места, нити ће и каква неспособност имати иницијативе на управи с народном судбином. — Ми ћемо већ доћи на права својства војоводина, а сад ћемо овако да одпочнемо.

Имају три отворене стазе, којима се могу прославити велики људи: првом се служе сви велики администратори у грађанској служби; другом кораћају славни учевњаци, одајући се једино писању, знањима и уметностима. Трећом стазом напредују велике војводе и славне вође војничке.

На првој дакле стази, наоде се сви они, који одправљају грађанску службу. И оваквих има довољно, који на последњем ступњу своје службе, вешто заповедају, и слушају, не трудећи се да упознају својства човечија и душевно не усиљавајући се да се развију.

(Продужиће се.)